

Actieplan gezonde scholen

Een kind mag geen gezondheidsklachten krijgen of lagere resultaten halen omdat de ventilatie niet op de orde is. Als een schoolgebouw vóór 2012 is gebouwd geldt een te lage norm. Maar niet alleen is normstelling te laag, in veel gevallen wordt zelfs niet eens voldaan aan de te lage norm. In sommige situaties is het zelfs in strijd met de Arbowetgeving¹. Daarom moeten belanghebbende partijen (scholen, installatiesector, overheid) de handen ineen slaan voor een **toekomstvaste oplossing voor het juiste binnenklimaat op scholen**, om zo een productief, gezond en veilig binnenklimaat te bieden óók tijdens een pandemie. De volgende partijen hebben daarom het Actieplan gezonde scholen ondertekend:

- LOGO BINNENKLIMAAT NEDERLAND
- LOGO TECHNIEK NL
- LOGO ...

Belang van gezonde binnenlucht

- De kwaliteit van binnenlucht heeft direct effect op de **leerprestaties**: frisse lucht zorgt voor **betere concentratie** bij scholieren.
- Gezonde binnenlucht is essentieel voor de **gezondheid**: het beperkt en voorkomt **luchtwegklachten** en **ziekteverzuim**.
- De coronacrisis onderstreept de noodzaak van goede ventilatie: slecht geventileerde ruimtes laten **virussen makkelijker overspringen** naar andere personen.
- Leerlingen en docenten produceren CO₂ en andere afvalstoffen. In klaslokalen zitten scholieren in hoge aantallen in kleine ruimten, waardoor het CO₂-gehalte snel oploopt. Dat versterkt bovengenoemde effecten nog eens.

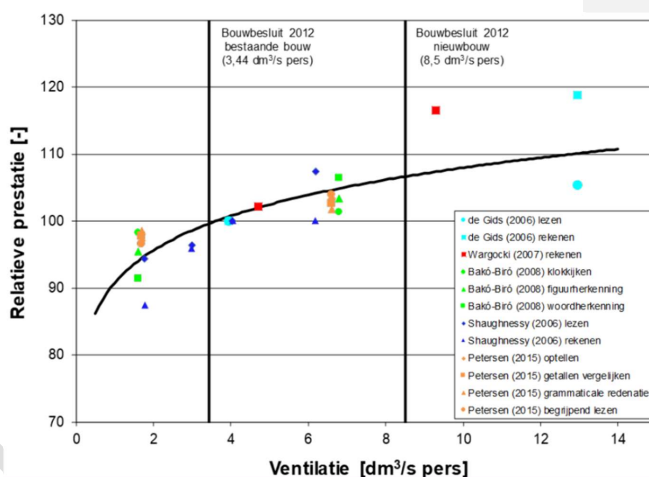
¹ "Als tweede is het binnenklimaat, inclusief de ventilatie, van schoolgebouwen niet op orde. Dit heeft absoluut gevolgen voor de leerprestaties van leerlingen en de gezondheid van leerlingen en Onderwijspersoneel. Dit bleek ook in de expertmeetings. In sommige situaties is het tevens in strijd met de betreffende arbo wet- en regelgeving." – IBO, blz 24.

Bron: TNO, Meta-onderzoek voor coalitie gezonde binnenlucht

Een verhoging van 1000 ppm CO₂ leidt tot een verhoging van ziekteverzuim onder scholieren van 0,5%-1%. Deze verhoging is in een vol klaslokaal snel bereikt. 10-20% van het totale ziekteverzuim van scholieren zou in dat geval door een ongezond binnenklimaat komen (blz. 40).

Een verhoging van 3,6m³/h luchtverversing per leerling verhoogt het slagingspercentage met 3%. Het figuur hiernaast geeft een overzicht van de effecten van ventilatie op leerprestaties (blz. 4 en 38).

Wargocki (2016) stelt dat gecombineerde effecten in het binnenklimaat de leerprestatie van leerlingen met 30% verminderen (bron: Interdepartementaal beleidsonderzoek onderwijshuisvesting, blz. 22)

Binnenklimaat op scholen vaak onder de maat

- Onderzoek uit 2007 wees uit dat de ventilatie in 80% van de Nederlandse scholen onder de maat was.² Toch zijn de budgetten voor onderwijshuisvesting sinds 2006 gelijk gebleven. Omgekeerd zijn de bouwkosten gestegen en de eisen aan schoolgebouwen aangescherpt.³
- Het onderzoek van het LCVS laat een incompleet en diffuus beeld zien. Ondanks toezeggingen van Minister Slob⁴ is dat beeld in het onderzoek van het IBO⁵ niet afgemaakt. 21% van de scholen heeft niet op het onderzoek gereageerd, 51% van de overgebleven scholen die wel heeft gereageerd is (nog) niet bekend of ze voldoen aan de norm. **Hierdoor is maar van 37% van het totaal aantal schoolgebouwen bekend of aan de norm wordt voldaan.** Slechts 29% van het totaal aantal schoolbesturen geeft aan dat het schoolgebouw aan de norm voldoet, en 8% niet. Trek je het aantal scholen dat niet voldoet verhoudingsgewijs door, dan kom je op zo'n 21% uit. De verwachting is echter, dat dit percentage in werkelijkheid veel hoger is.

² TNO, Meta-onderzoek voor coalitie gezonde binnenlucht, p.4.

³ McKinsey, Een verstevigd fundament voor iedereen, blz. 96, <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2020/04/22/een-verstevigd-fundament-voor-iedereen>

⁴ Minister Slob: "En ik heb u aangegeven hoe ik daarmee om wilde gaan, want ik wilde niet dat de scholen die nog niet zover waren – sommige waren nog bezig – dan zouden gaan stoppen, omdat ze dachten: er is een rapport opgeleverd, en het is klaar. We zitten op dit moment op ongeveer 70% van de scholen, dus ik ben daar nog niet tevreden over. Maar alle informatie die daarna nog is gekomen, wordt dus via ons, het ministerie, doorgeleid naar dat grote interdepartementale beleidsonderzoek huisvesting, dat inmiddels gestart is, en waarvan in het voorjaar van 2021 de uitkomsten zullen komen." – algemeen overleg corona en funderend onderwijs d.d. 4-1-2021, Kamerstuk 35570-VIII, nr. 155.

⁵ IBO, Een vak apart, Een toekomstbestendig onderwijshuisvestingsstelsel, blz. 25
<https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2021/04/09/aanbieding-ibo-onderwijshuisvesting-een-vak-apart-een-toekomstbestendig-onderwijshuisvestingsstelsel>

- Het Bouwbesluit garandeert niet dat er ook daadwerkelijk sprake is van een gezond binnenklimaat. De ventilatienormen in het Bouwbesluit zijn een minimumeis. De norm voor luchtverversing in het Bouwbesluit van vóór 2012 is bovendien circa 30% lager dan bij nieuwbouw.

Subsidieregeling onvoldoende

Het ministerie van OCW maakte in 2020 €360 miljoen vrij voor ventilatie in schoolgebouwen via de SUVIS⁶. Dat is een eerste stap richting noodzakelijke verbetering, maar geen alomvattende oplossing. De € 360 miljoen uit de huidige subsidieregeling is namelijk niet toereikend, want:

- De subsidieregeling gaat uit van cofinanciering: tegenover de 360 miljoen van het Rijk staat dat gemeenten en schoolbesturen €840 miljoen zelf moeten bekostigen. De PO-raad, de VO-raad en de VNG lieten al weten dat dit niet op te brengen is, of ten koste gaat van de inzet voor onderwijspersoneel.⁷
- De vorige subsidieregeling voor schoolventilatie uit 2011 bracht geen structurele verbetering. De subsidie werd namelijk niet gekoppeld aan prestatievoorwaarden of eisen aan het onderhoud. Meer dan 50% van de scholen sloot geen onderhoudscontract af terwijl dat – net als bij bijv. cv-ketels – essentieel is. Bovendien sloegen gelukszoekers zonder structurele oplossingen hun eenmalige slag. Panteia evalueerde de regeling en was zeer kritisch⁸. Die geleerde lessen lijken echter nu niet betrokken te zijn.

AMBITIE ACTIEPLAN GEZONDE SCHOLEN

De ambitie van de ondertekenaars is om alle scholen die nu niet voldoen aan de norm, binnen een afzienbare periode van een gezond binnenklimaat te voorzien. Het tempo kan en moet flink omhoog:

De ondertekenaars van het actieplan garanderen dat bij de juiste aanpak en inzet van beschikbare capaciteit binnen 3 jaar de nu bekende slecht presterende scholen (minimaal 20%) aangepakt kunnen worden. Deze scholen worden langjarig verzekerd van ventilatienorm klasse B. Parallel moet duidelijkheid komen over het totaal aantal scholen dat niet voldoet aan de norm.

⁶ Specifieke uitkering ventilatie in scholen (SUVIS), <https://www.rvo.nl/subsidie-en-financieringswijzer/suvis>

⁷ <https://www.poraad.nl/nieuws-en-achtergronden/schoolbesturen-en-gemeenten-ervaren-drempels-bij-subsidieregeling-ventilatie>

⁸ “De mechanische luchtcirculatiesystemen en CO2-indicatoren waren doorgaans van matige tot slechte technische en functionele kwaliteit.” (...) “Het is te verwachten dat de functionele kwaliteit in de toekomst er niet beter op zal worden omdat er bij bijna de helft van de scholen geen onderhoudscontract is voor dit systeem.” (...) “Veel scholen lijken hier het slachtoffer te zijn geweest van slecht opererende installatiebedrijven en/of leveranciers.” Panteia, Evaluatie regeling verbetering energiezuinigheid en binnenklimaat PO en VO, https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/brieven_regering/detail?id=2013Z16934&did=2013D34778

Daarvoor zijn de volgende stappen noodzakelijk:

- **Formuleer een nieuwe norm:** het belang van een hogere norm wordt overtuigend aangetoond door onderzoek. Daarnaast geldt dat de huidige normstelling geen rekening houdt met de bijdrage van ventilatiesystemen aan het tegengaan van de aerogene verspreiding van virussen. Ventilatieklasse B is een betere norm:
- **Voltooi de nulmeting van LCVS naar de ventilatienormen.** Het is zeer waarschijnlijk dat het totaal aantal scholen dat niet voldoet aanzienlijk hoger ligt. Dit beeld dient compleet gemaakt te worden conform toezegging van Minister Slob. Aangezien in het LCVS onderzoek van oktober wordt aangegeven dat 32% van de scholen op korte termijn met een reactie komen, zou het kwantitatieve beeld van dat moment relatief makkelijk geactualiseerd kunnen worden.
- **De basis op orde.** Zorg voor een gedegen subsidieregeling voor ventilatie het tempo verhoogt én een hoge kwaliteit borgt. Daarbij dient de kanttkening gemaakt te worden dat er voor schoolgebouwen die in zijn geheel onder de maat zijn een integraal plan voor onderwijshuisvesting beter op zijn plek is. Bij deze regeling moeten de juiste prestatievoorwaarden gesteld worden, anders is de subsidieregeling weggegooid geld.
- **Regie vanuit de overheid:** de overheid zou aanjager moeten zijn en de randvoorwaarden uit het Actieplan moeten ondersteunen. Zij zou het budget voor de bekostiging rechtstreeks moeten verstrekken, waarbij scholen regionaal samenwerken om de plannen uit te voeren met de gemeente als toezichthouder. Er daarnaast gezocht worden naar een andere verhouding in de bijdrage van het Rijk en van gemeenten, zodat alle scholen en gemeenten gebruik kunnen maken van de subsidieregeling.
- **Structurele jaarlijkse bijdrage van de Rijksoverheid:** er zijn 6131 po-scholen en 1450 vo-scholen⁹, met naar schatting tien lokalen per schoolgebouw. Wanneer je 20% van de scholen wilt voorzien van een gezond binnenklimaat, moeten 15162 klaslokalen verbeterd worden in drie jaar. Het jaarlijks voorzien van 5.000 klaslokalen van een gezond binnenklimaat (klasse B) kost naar schatting circa €100 miljoen per jaar (€20.000 per lokaal). Het huidige subsidiebedrag van €360 miljoen is dus_ een goede start, mits er geen cofinanciering wordt geëist. De ondertekenaars pleiten ervoor om te onderzoeken hoeveel gebouwen nu aan de lage norm van het oude Bouwbesluit voldoen en die op de langere termijn ook aan te pakken via een structurele regeling.
- **Zet een innovatieagenda op,** zoals dat ook gebeurt bij programmalijnen zoals wind op zee¹⁰ of bij energiebesparing. Zo is verzekerd dat innovatieve oplossingen bijdragen aan het binnenklimaat op scholen.

Met opmerkingen [MO1]: @ Binnenklimaat Nederland: Graag onderbouwen vergelijking klasse B met Bouwbesluit. Dit is misschien teveel een norm van de sector.

Met opmerkingen [LS2R1]: Nathalie: Indien "Klasse B" teveel als een norm van de sector klinkt en zou moeten vervangen worden door bv. 30,6 m3/u luchtverversing per persoon, stel ik voor om zeker ook de geluidsnorm 33 dBA te vermelden.

Met opmerkingen [LS3R1]: Luuk: Het is ons nog niet duidelijk wat een goede norm zou zijn. Kan Binnenklimaat Nederland dat specificeren?

⁹ <https://www.onderwijsinijfers.nl/kengetallen/vo/instellingen-vo/aantallen-aantal-vo-scholen>

¹⁰ "Het TKI Wind op Zee programma omvat programmalijnen die zich richten op de ontwikkeling van technologie, samenwerking op de Noordzee en integratie in het energiesysteem, waaronder grootschalige offshore energieopslag en conversie. Het onderzoeksprogramma wordt ondersteund door meerdere subsidie instrumenten of regelingen." Subsidieregelingen voor Wind op Zee, <https://www.topsectorenergie.nl/tki-wind-op-zee/subsidieregelingen-voor-wind-op-zee>

De volgende prestatievoorwaarden aan de subsidie zijn daarbij essentieel:

- **Onderhoud:** een ventilatiesysteem dat niet onderhouden wordt, gaat snel achteruit. Het sluiten van onderhoudscontracten door de school van minimaal tien jaar is daarom een essentiële voorwaarde voor behoud van een gezond binnenklimaat.
- **Kwaliteitseisen aan de maatregelen:** handhaaf de richtlijnen die de kwaliteit van ventilatiesystemen borgen, zoals het Programma van Eisen **Frisse Scholen uit 2015**.¹¹ Schrijf daarnaast het gebruik van de bestekken¹² voor, zoals TNO die samen met het ministerie van BZK, het Rijksvastgoed-bedrijf, DWA¹³, TVVL¹⁴ en Binnenklimaat Nederland opstelde. Een variant van deze standaardbestekken wordt inmiddels door het Rijksvastgoedbedrijf gebruikt voor het ontwerp, realisatie en onderhoud van installaties in Rijkspanden. Ondersteun ook het initiatief van Binnenklimaat Nederland om scholen te voorzien van een **keurmerk**.
- **Minimumeisen:** als minimum voor ventilatiesystemen zou de **ventilatie-norm klasse B verplicht moeten worden**. In plaats van klasse C (30% minder luchtverversing). De kosten voor ombouw naar klasse B zijn bouwtechnisch circa €20.000 per lokaal (bouwtechnische kosten, exploitatiekosten en advies). Momenteel kunnen scholen dit aanvragen, maar is dat afhankelijk van of de school en gemeente het belang onderschrijven, over het budget beschikken of verkeerde maatregelen kiezen. Daarmee bepalen onjuiste factoren de luchtkwaliteit in een schoolgebouw.
- **Toezicht:** de gemeente moet gedurende (minimaal) tien jaar na uitvoering ook borgen dat er toezicht gehouden wordt op het resultaat en dat jaarlijks evalueren.
- **Maximumpercentage adviseurs:** door het maximum voor advieskosten op 30% van de subsidie te stellen, wordt voorkomen worden dat teveel geld verloren gaat aan adviseurs en leveranciers die geen structurele oplossingen bieden.

Met opmerkingen [LS4]: Harry Vaatstra: prachtig doel, echter ben bang dat de snelheid uit het project wordt gehaald hierdoor.

Met opmerkingen [MO5]: @Binnenklimaat Nederland: Moet deze nog ge-update worden naar de nieuwe versie?

Met opmerkingen [LS6]: Harry Vaatstra, een maximum welke niet ten lasten komt van de circa €20.000 per lokaal!

Met opmerkingen [LS7R6]: Luuk: Dit is in de laatste call zo afgesproken (incl. advies). Graag verzoek aan Binnenklimaat Nederland om hier een keuze in te maken.

¹¹ PVE Frisse Scholen, <https://www.rvo.nl/sites/default/files/2016/01/Programma%20van%20Eisen%20Frisse%20Scholen%20-%20September%202015%20v3.pdf>

¹² Deze bestekken zijn te vinden op het kennisplatform Binnenklimaattechniek van TNO, TVVL en Binnenklimaat Nederland, <https://www.binnenklimaattechniek.nl/ventilatie-op-scholen/>

¹³ DWA is een adviesbureau voor de bouw dat zich bezighoudt met maatschappelijke uitdagingen zoals verduurzaming, comfort- en gezondheidsvraagstukken.

¹⁴ TVVL is het kennisplatform in de installatietechniek. Aangesloten zijn technisch adviseurs, installateurs, wetenschappelijke onderzoekers, architecten, fabrikanten, leveranciers, eigenaren en gebruikers van gebouwen.